

TRANSFER HARCAMALARI VE ENFLASYON İLİŞKİSİ

Serap BEDİR^(*)

Özet: Her ülke bir takım nedenlere bağlı olarak bazı dönemlerde enflasyon gibi ekonomik istikrarsızlık içine girebilir. Ancak bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin uzun süreli bir istikrarsızlık içinde oldukları ve bu uzun süreli istikrarsızlık içinde kamu harcamalarının yanlış planlanması nedeniyle belli bazı dönemlerde ekonomik ve siyasal bunalım içine düştükleri görülmektedir. Bu nedenle, bu dönemlerde kamu harcamalarını kısma politikası gündeme gelmektedir. Kamu harcamalarının büyük bir kısmını transfer harcamaları teşkil ediyorsa bu konu daha da önem kazanmaktadır. Ülkemizde özellikle 80 sonrası ekonomi politikamızın temel hedefi olan enflasyonu makul bir düzeye indirme çabaları ile transfer harcamaları arasında sıkı bir bağ olduğu bilinen bir gerçektir. Bu çalışma kapsamında, transfer harcamaları ve enflasyon arasındaki ilişki ve etkileşim incelenecektir.

I. Transfer Harcamalarının Tanımı Ve Türk Bütçe Sisteminde (Tbs) Transfer Harcamaları

Devletin hiçbir üretim faktörü kullanmadan sadece MG' in bir kısmının ekonomi içinde yer değiştirmesine sebep olan, dolayısıyla vergi olarak sağladığı kaynakları kişilere dağıttığı harcamalara transfer harcaması diyoruz. Bu transferler bazen kişilere, bazen firmalara, seyrek olarak da diğer ülkelere yapılır ve çeşitli uygulama biçimleri alır. Yapılan bu transferler uygulama biçimlerine göre de enflasyon üzerinde etkili olurlar (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı,1997: 69)

TBS' de kamu harcamaları konusunda üçlü tasnif tarzı benimsenmiştir. Buna göre giderler ekonomik bakımdan cari, yatırım ve sermaye teşkili ve transfer harcamaları olarak ayrılır. Reel veya üretim faktörü kullanımı gerektiren kamu harcamalarının tam karşısını teşkil eden transfer harcamalarına karşılıksız harcamalar adı da verilmektedir. TBS' de "Transfer Harcamaları " başlığı altında yer alan bu grupta aşağıdaki kalemler yer almaktadır:

- Kurumlara Katılma payları
- İktisadi Transferler ve Yardımlar
- Mali Transferler
- Sosyal transferler
- Borç Ödemeleri
- Fon Ödemeleri
- Kamulaştırma ve Bina Satın Alımları
- Diğerleri

^(*) Öğretim Gör. Atatürk Üniversitesi Narman MYO, Sosyal Programlama Bölümü

II. 1988 – 1998 Yılları Arasında Transfer Harcamalarının Türleri İtibariyle Görülen Değişiklikler

TBS' de transfer harcamalarının kendi içinde dağılımına ve yapılma nedenlerine bakıldığında, en az cari ve yatırım harcamaları kadar yapılmalarının zorunlu olduğu görülmektedir. Sermaye teşkili ve transfer harcamalarına ilişkin ödenekler, çeşitli kamu idare ve kuruluşlarına (yerel yönetimler ve KİT' ler gibi) ve gelir gruplarına yapılacak ekonomik, mali ve sosyal transferler için gereklidir. Bu ödeneklerin yetersiz düzeyde olması, söz konusu idare ve kuruluşların yatırım ve hizmetlerini ve o yolla ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir (Erdener, 1992: 48) .

Transfer harcamalarının türleri itibariyle 1988 sonrası dönemde bütçedeki gelişimine bakılarak, transfer türlerinde ne yönde değişikliklerin olduğu ve hangi kalemlerdeki değişikliklerin daha belirgin olduğu izlenebilir.

Tablo-1' den de izlenebileceği gibi, borç faizi ödemeleri ve diğer borç ödemeleri dışındaki transfer kalemlerinde önemli değişiklikler olmamıştır. Borç faizi ödemeleri özellikle 1988 yılından itibaren artmaya başlamış ve bütçenin personel giderlerinden sonra en büyük harcama kalemi haline gelmiştir. Yani belirtilen dönemde borç faizi ödemeleri

Tablo 1. *Transfer Türlerine Göre Harcamaların Toplam Transferler İçindeki Payları (%)*

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Kurumlara Katılma Pay ve Ser. Teş.	8,8	8,0	6,7	21,8	12,0	10,2	4,8	5,2	2,8	6,5	1,9
İktisadi Tr.. ve Yrd.	5,0	3,0	4,0	5,5	2,7	3,9	3,2	3,3	4,5	7,4	2,7
Mali Tr.	3,5	3,6	3,6	4,4	2,7	1,6	1,4	2,7	1,9	2,0	0,9
Sosyal Tr.	8,5	9,8	6,9	4,9	7,5	6,2	8,3	12,8	14,8	17,7	16,1
Borç Faizleri	47,8	50,4	55,8	45,6	51,5	51,2	62,4	59,1	61,9	49,3	65,5
Diğer Borç Faizleri	23,9	22,9	18,9	15,1	18,8	10,3	7,2	7,9	5,2	6,3	6,2
Kamulaştırma ve Bina Satın Alımları	1,5	1,0	2,1	1,2	1,3	0,8	0,4	0,3	0,3	0,5	0,4
Fon Ödemeleri	-	-	-	-	-	13,3	10,2	6,7	7,0	8,4	4,5
Diğerleri	1,0	1,3	1,7	1,5	3,5	2,5	2,1	2,2	1,6	1,9	1,7

Kaynak : T.C. Maliye Bakanlığı, 1995 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 1994

T.C. Maliye Bakanlığı, 2000 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 1999

ortalama olarak %54,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Aynı yaklaşımla diğer borç ödemeleri de belirtilen dönemde ortalama olarak %13 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bunun en belirgin nedeni ise devletin kısa vadeli borçlanmaya ağırlık vermesi ve faiz oranlarının yüksek olmasıdır.

Transfer türleri içerisinde önemli bir kalemden sosyal transferlerdir. 1988-98 dönemine baktığımızda sosyal transfer rakamlarının önemli bir değişiklik göstermediğini, bazı yıllarda artışlar olduğu görülmektedir. Bu artışlar ise Emekli Sandığı'na yapılan ödemeleri ve ilk defa 1994 yılında SSK'ya ve BAĞ-KUR'a bütçeden yardım yapılmaya başlanması nedeniyle sosyal transferlerin toplam transferler içindeki payı artış eğilimine girmiştir.

Yine transfer türleri içerisinde kamulaştırma ve bina satın alımları için ayrılan ödenek miktarının sürekli azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bunda, 1980 sonrası uygulanan ekonomi politikaları sonucunda gündeme gelen özelleştirme sürecine hızlı geçişin payı büyüktür.

III. Transfer Harcamalarının Toplam Harcamalar İçindeki Payı

Transfer harcamalarının toplam harcamalar içindeki gelişimini inceleyebilmek için bütçemizde cari ve yatırım harcamalarının seyrine de bakmak gerekir. Konsolide bütçe harcama kalemlerinin 1988 sonrası bütçelerdeki gelişimi Tablo-2' den izlenebilir.

Ekonomik ayırım itibarıyla en fazla artış personel harcamaları ve transfer harcamalarında görülürken konsolide bütçe harcamaları içinde yatırım harcamalarının payı nispi olarak düşmüştür. Bu nedenle devlet bütçesi bir ücret ve borç bütçesi haline gelmiştir (Sakal, 1993: 49).

1988-98 döneminde bütçe harcamalarının özellikle faizler nedeniyle arttığını, bütçe gelirlerindeki büyümenin ise bu artışların gerisinde kalarak bütçe açıklarının büyüdüğünü belirtmek gerekmektedir. Bütçe harcamalarında faizlerden kaynaklanan büyüme, bütçe açıklarının daha üst seviyelere ulaşmaması amacıyla, bütçenin diğer kalemlerinde yapılacak tasarruflarla karşılanmaya çalışılmış ve bunun sonucunda da yatırım harcamalarıyla personel harcamalarında gerilemeler olmuştur. Ancak bu daralmaya rağmen, bütçe gelirlerinin de sınırlı seviyelerde artmış olması nedeniyle bütçe açıklarındaki büyüme önlenememiştir (Bütçe Harcama Rehberi, 1998: 1321).

Tablo 2. Ekonomik Ayırımı Göre Harcamaların Toplam İçindeki Payları (%)

YILLAR	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
CARİ	34,8	42,8	48,9	45,7	50,8	41,9	38,5	37,5	32,5	34,6	33,2
Personel	23,6	32,2	38,7	37,2	41,7	34,6	30,3	29,1	24,6	25,8	24,8
Diğer Cari	11,2	10,6	10,2	8,5	9,0	7,3	8,2	8,3	7,9	8,9	8,4
YATIRIM	16,6	15,0	14,5	14,4	14,5	11,7	8,5	6,0	6,4	8,0	6,4
TRANSFER	48,6	42,2	36,6	39,9	34,7	46,4	53,0	56,6	61,1	57,4	60,4
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak : T.C. Maliye Bakanlığı, 1995 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 1994

T.C. Maliye Bakanlığı, 2000 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 1999

IV.1988-1998 Döneminde Transfer Harcamalarının GSMH İçindeki Payı

Konsolide bütçe harcamalarının son 10 yıllık gelişimine bakıldığında zaman bütçenin aşırı borçlanma nedeniyle bir transfer bütçesi haline geldiği ve yatırım harcamalarının toplam harcamalar içindeki payının azaldığı, bu eğilimin cari harcamalar içinde geçerli olduğu görülmektedir.

Kamu harcamalarının artmasının en önemli iki nedeni ,tablodan da izlenebileceği gibi , borç faizi ödemeleri ile maaş ve ücretlerde sağlanan önemli artışlardır. İç ve dış borçların giderek büyümesi borç faizi ödemelerinin artmasına neden olmuş ve borç- faiz kısır döngüsü ortaya çıkmıştır. Faiz harcamalarında görülen büyüme ise, 1990'lı yıllarda faizlerin başlangıç hedefleriyle gerçekleştirmeleri arasında önemli sapmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Darıcı, 1997: 23).

Bu gelişmeler paralelinde 1988-98 döneminde kamu harcamalarının GSMH' ya oranını %16,6' dan %29,5' lere yükselmiştir. Aynı dönemde kamu gelirleri ise %13,6' dan %22,3' e yükselmiş, fakat bu artış Kamu Har./GSMH oranı artış hızının çok gerilerinde kalmıştır. Bu nedenle kamu harcamaları giderek büyümüştür.

Tablo 3. *Bütçe Gelir ve Harcamalarının GSMH' ya Oranı (%)*

YILLAR	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Bütçe Gel./GSMH	13,6	13,6	14,2	15,6	16,1	17,9	19,3	17,9	18,2	19,8	22,3
Yatırımlar/GSMH	2,6	2,5	2,6	2,7	3,0	2,9	2,0	1,3	1,7	2,2	1,9
Faiz Gel./GSMH	3,9	3,6	3,5	3,8	3,7	5,8	7,7	7,3	10,0	7,7	11,7
Bütçe Gid./GSMH	16,6	16,9	17,2	20,9	20,4	24,6	23,2	22,0	26,4	27,4	29,5
Faiz Hariç Bütçe Gid./GSMH	12,7	13,3	13,7	17,1	16,8	18,7	15,5	14,6	16,5	19,6	17,8
Transferler/GSMH	8,1	7,1	6,3	8,3	7,1	11,4	12,3	12,4	16,3	15,7	17,8

Kaynak : T.C. Maliye Bakanlığı, 1995 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 1994
T.C. Maliye Bakanlığı, 2000 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 1999

Transfer harcamalarının durumu ise, 1988'de Transferler/GSMH oranı % 8,1 iken 1998' de bu oran %17,8' e yükselmiştir. Bu artışların önemli bir kısmı toblodan da izlenebileceği gibi Faiz Gid./GSMH oranının 1988' de %3,9 iken 1998' de %11,7' ye yükselmesi sebebiyledir.

Bu sonuçlar bize şunu göstermektedir: 1988-98 döneminde, bütçe harcamalarının ve gelirlerinin arttığı ve dolayısıyla GSMH içindeki paylarının da arttığı, fakat bütçe harcamalarının bütçe gelirlerinden daha yüksek seviyelerde artmış olması, bütçe açıklarının da büyümesine neden olmuştur.

V. Transfer Harcamalarının Etkileri

A. Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri

Satın alma gücünün, toplumun çeşitli kesimleri arasında kaybolmasına yol açan transfer harcamaları gelir dağılımı üzerinde etkili olurlar. Transferlerin yönüne ve bu harcamaların finansman şekillerine göre, gelir dağılımını düzeltici ya da daha da bozucu sonuçlara neden olabilirler. Transfer harcamalarından yararlananlar yüksek gelirli gruplara mensup kişiler ise, gelir dağılımındaki eşitsizlikler artar. Buna karşın, devletin sosyal güvenliğin finansmanına katılması az gelirli sosyal tabakaların gelirlerini yükseltir ve gelir eşitsizliklerini azaltır. Tüketime uygulana sübvansiyonlar az gelirli grupların gelirlerini arttırırlar. Üretime ve ihracata verilen sübvansiyonlar genellikle bunlardan

yaralananlar yüksek gelir grubundaki kişiler olduklarından kişiler arasındaki gelir eşitsizlikleri artar (Türk, 1989: 37).

Transfer harcamalarının temelde gelir dağılımında adalet amacına yönelik hizmetlerin karşılığı olduğu ifade edilse de her tür transfer harcaması bu amacı gerçekleştirmemektedir.

Ekonomik transferler bazı malların fiyatlarını düşük tutmak için yapılır. Asıl transferler bu malların tüketicilerine doğru gider. Bu destekleme sonucu düşük fiyatla o malları kullanan gelir gruplarına göre gelir dağılımı etkilenir.

Mali transferlerin gelir dağılımına etkisi doğrudan değil dolaylı şekilde olmaktadır. Bu transfer giderler kamu sektörü içinde veya ülke dışına kaynak aktarmasıdır. Veren kamu sektörü için transfer giderdir, alan kuruluş için gelirdir. Gelir dağılımına etkisi bu kaynakları alan idarenin kamu gelirlerinin gelir dağılımına etkisine göre olmaktadır (Arsan, 1980: 123). Örneğin, kişilere doğrudan yapılan mali yardım ve ödemeler genellikle düşük gelirli yurttaşlara yapıldığı için gelir dağılımının adaletli olması ilkesinin gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Ancak, çeşitli kurumlara yapılan transfer ödemelerinin aynı sonucu doğurduğu söylenemez. Bu tür kuruluşlar genellikle toplumun yüksek gelirli kişilerinin sahipliğinde olduğu için, bu gelir grubundakilere kaynak aktarımı yapılmış olduğundan varolan adaletsizlik biraz daha artmaktadır.

Vergi borcunu azaltıcı vergi yardımı ve bu tip görünmeyen transfer giderler yüksek gelirli olanların yararlanacağı tipte ise, yatırım indiriminde olduğu gibi , büyük yatırımlara tanındığı zaman yüksek gelirlere doğru olacağı için gelir dağılımını eşitleştirici değil eşitsizleştirici etkisi olur. Negatif vergi şeklindeki transfer gider ise, düşük gelirlilere yapılacağı için gelir dağılımını eşitleştirecektir (Arsan, 1980: 119).

B. Enflasyon Üzerine Etkileri

Enflasyonun nedeni olarak kabul edilen talep fazlalığını ortadan kaldırmada kamu harcamalarının kısılması kaçınılmazdır. Kamu harcamaları içinde de transfer harcamalarından enflasyonun talep artışı ve üretim yetersizliğinden kaynaklanan nedenlerin ortadan kaldırılmasında yararlanılabileceği gibi, sosyal içerikli ödemelerin yapılabilmesi nedeniyle enflasyonun kişiler üzerindeki olumsuz etkilerini giderilebilmesinde de yararlanılabilmektedir.

80 öncesi bütçelerde transfer harcamalarının önemli bir paya sahip olması ve transfer harcamaları başlığı altında bazı türlerin enflasyonu körükleyici olması bu tür harcamaların enflasyonu önlemek için kısılmasının nedeni olarak gösterilebilir. Örneğin karşılıksız olarak, bazı kişilere yardım amacıyla yapılan çeşitli transfer ödemeleri talep üzerinde etkili olarak enflasyonu hızlandırıcı olabilir. Bu nedenle transfer harcamalarının bileşimine

bakılarak enflasyonu körükleyici olanların özellikle gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Tablo IV' den de izlenebileceği gibi transfer harcama rakamları ile enflasyon rakamları arasında bir etkileşim olduğu sonucuna varılabilir. 1988-1998 dönemi itibariyle, toplam harcamaların yarısından fazlasının transfer harcamalarına ayrıldığı görülmektedir. Bunun yanında transfer harcaması rakamları bir önceki yıla göre ve özellikle 1991,1993,1994 ve 1996 yıllarında çok yüksek düzeylerde artış kaydetmiştir. Enflasyon oranlarına bakıldığında ise, harcamaların bir sonraki dönemde etkilerinin ortaya çıktığı göz önüne alındığında paralel artışlar kaydedildiği söylenebilir.

Transfer harcamaları ve enflasyon konusunda şu noktayı belirtmek gerekir: 1980 öncesi bütçelerde transfer harcamalarının önemli bir paya sahip olması ve transfer harcamaları başlığı altında bazı türlerin enflasyonu körükleyici olması, bu tür harcamaların enflasyonu önlemek için kısılmasının nedeni olarak gösterilebilir. Örneğin karşılıksız olarak, bazı kişilere yardım amacı ile yapılan çeşitli transferler ödemeleri talep üzerinde etkili olarak enflasyonu hızlandırıcı olabilmektedir. Bu nedenle transfer harcamalarının bileşimine bakılarak enflasyonu körükleyici olanların özellikle gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Bilindiği gibi enflasyonu besleyen kaynaklardan en önemlisi bütçe açıklarıdır. Bütçe açıklarını finanse etmede iç ve dış borçlara başvurulmakta ve bu nedenle faiz ödemeleri giderek artmaktadır. Transfer harcama kalemlerine baktığımızda (Tablo-1) özellikle borç faizlerinin sıçrama göstererek arttığı görülmektedir. Borç ödemelerinin böyle sürekli artması ilk olarak harcama politikalarında manevra sahasını daraltmakta, sosyal amaçlı harcamalara kaynak azalmaktadır. Asıl önemlisi ise, kamu borçlanma ihtiyacı arttıkça ekonomide fiyatlar ve faiz haddi üzerinde ciddi baskıların olacağıdır (Gelir Dağılımı Politikaları, 1994).

Transfer harcama kalemlerinden mali yardım ödemelerinin halkın elinde artan satın alma gücü neticesi doğurduğundan dolayı enflasyonist etkileri kuvvetlidir.

Destekleme alımları konusunda da durum aynıdır. Destekleme alımları kapsamına giren ürün sayısı yıllarla artarken, bu alımlar için yapılacak ödemeleri karşılamaya yönelik kısa vadeli kredilerle ekonomideki para arzı artmıştır. Destekleme kuruluşlarının uğradıkları zararlar sonucu aldıkları kredilerin geriye dönememesi, bu zararların bütçe açıklarıyla kapatılması, ülkemizde enflasyonun en önemli kaynaklarından biri olmuştur (Dinler,).

Tablo-4. Enflasyon Ve Transfer Rakamları (%)

YILLAR	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
TEFE	67,9	62,3	48,6	59,2	61,4	60,3	149,6	65,6	84,9	99,1	
Tr.Har.nın Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (%)	77,7	57,3	52,6	111,1	48,2	190,6	110,3	104,0	148,1	63,2	91,0
Tr.Har.nın Toplam Har.İçindeki Payı (%)	48,6	42,2	36,6	39,9	34,7	46,4	53,0	56,6	61,1	57,4	60,4

Kaynak : "Veri Dosyası" Ek, POWER Aylık Ekonomi Dergisi, Ekim 1998

T.C. Maliye Bakanlığı, 1995 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 1994

T.C. Maliye Bakanlığı, 2000 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara, Ekim 1999

Sonuçta diyebiliriz ki:Transfer harcamalarının fiyatlar genel seviyesi üzerindeki etkisi fiyatları arttırma yönündedir. Zira düşük gelirlilere sosyal transferler adı altında yapılan ödemeler sonucunda, bunlardan yararlanan kişilerin gelirlerinde bir artış meydana gelmekte, bunun sonucunda bu kişilerin talebindeki artış, toplam talebi arttırma yönünde etkilemektedir. Buna bağlı olarak da fiyatlar genel seviyesi artmaktadır. Fakat bunun yanında unutulmamalıdır ki, transfer ödemeleri halkın kıt kaynaklarında bir artışa neden olmaz. Onun yerine bu kaynakları vergi veren tüketicilerden transfer ödemelerini alan tüketicilere aktarır. Dolayısıyla bu yolla devlet eşitliği ve gelirin yeniden dağılımını sağlar (Begg, 1994: 283).

VI.Sonuç

Bilindiği gibi, enflasyonla mücadele bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomi politikasının hareket noktasını teşkil etmektedir. Bu amaçla kullanılabilir para ve maliye politikası araçları vardır. Yapılması gereken arz ve talep arasındaki dengesizliği gidermektir. Bu amaca yönelik olarak kullanılabilir en etkin maliye politikası aracı kamu harcamaları ve bu harcamalar içinde yer alan transfer harcamalarıdır. Transfer harcamalarında yapılacak bir artış yada azalış o ölçüde enflasyon üzerinde etkili olacaktır. Bu noktada daha öncede belirtildiği gibi toplam talebi kısımaya yönelik olarak transfer harcamalarından yararlanılabilir. Fakat enflasyonist bir dönemde kamu transfer ödemelerinde indirim imkanlarının sınırlı olduğu ve yapılan uygulamaların gelir dağılımındaki adaletsizliği tırmandırabileceği unutulmamalıdır. Ülkemizde 80'li yıllardan sonra enflasyonla mücadelenin temelini kamu harcamalarının kısılması oluşturmuştur. Buna rağmen, bu hedefe ulaşamamış ve transfer harcamaları gelip geçen iktidarların elinde daha da

artmıştır. Özellikle transfer harcamaları içinde yer alan borç faizi ödemeleri nedeniyle bütçemiz bir transfer bütçesi haline gelmiş ve buna paralel olarak enflasyonda da artışlar yaşanmıştır.

Summary: Every country might fall in economic instability, as inflation, because of some reasons at some periods. But, it has been seen that the developing countries, as our country, have been economic and political instability some periods because of wrong planned of government expenditure in this long term instability and have been a long term instability. Therefore the policy that reduce the government expenditure come on the agenda at this periods. This situation will be more importance, if the big part of government expenditure is composed of transfer expenditure.

It is known truth that has been hard relation between the basic target of our economic policy which is reduced the inflation to reasonable level and transfer expenditure at our country especially after 1980. It will have been investigated interaction and relation between the transfer expenditure and inflation at this study.

Kaynakça

- T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Kavramlar ve Göstergeler Kamu Maliyesi, Ankara, Ağustos 1997, ss.69
- Gonca Demirci ERDENER, “Sosyal Güvenlik Harcamaları”, *HDTD*, Sayı:13, Haziran 1992/2,s.43-57
- Mustafa SAKAL, 1993 Bütçesi ve Makro Ekonomik Hedefler, Maliye Yazıları, Sayı:38, Ocak-Mart 1993,s.49
- Bütçe Harcama Rehberi, T.C. Maliye Bakanlığı, Ankara 1988, s.1321
- Haldun DARICI, “Konsolide Bütçe Hedef ve Gerçekleşmeler”, *Maliye Dergisi*, Sayı:125, ss.23
- İsmail TÜRK, Maliye Politikası, Sekizinci.Baskı, Sevinç Yayınevi, Ankara
- Üren ARSAN, “Transfer Giderleri”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Dergisi* Cilt:38, No:1-2, ss.115-128
- Gelir Dağılımı Politikaları, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara
- Zeynel DİNLER, Tarım Ekonomisi, İkinci Baskı, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa
- David BEGG, Economics, Beşinci .Baskı, Mcgraw-Hill Book Company, London/England